AN ROINN OIDEACHAIS

SCRÚDÚ NA hARDTEISTIMÉIREACHTA, 1996

GAEILGE - ARDLEIBHÉAL - PÁIPÉAR II
(170 marc)

27142

DÉ LUAIN, 10 MEITHEAMH - TRÁTHNÓNA, 2.30 go dtí 5.00

(Ní mór do na hiarrthóirí cúram a dhéanamh de chruinneas na teanga. Caillfear marcanna trí bheith faillíoch ann.)

Gach ceist (1, 2 *agus* 3) a fhreagairt.

1. Freagair **A**, agus do rogha ceann amháin de **B . . . E** , agus freagair **F**. [80 marc]

A An Cnuasach Próis (35 mharc)

(a) "Tá léiriú an-éifeachtach le fáil sa scéal *An Dúchasach Deireanach* ar dhaonnacht an duine agus ar a dhúil sa tsaoirse." É sin a phlé.

NÓ

(b) "Tá idir ghrá agus ghreann sa sliocht as *A Thig Ná Tit Orm*, ach níl amhras ná gurb é an greann atá in uachtar." É sin a phlé.

B Peig (35 mharc)

(a) Scríobh tuairisc ar a bhfuil de léargas le fáil sa leabhar seo ar do rogha **dhá cheann** díobh seo:-
(i) An Gorta Mór (an drochshaol); **(ii)** saol an chailín aimsire san am úd; **(iii)** cúrsaí cleamhnais; **(iv)** Béaloideas na Gaeilge.

NÓ

(b) "Ba dhuine í Peig a raibh sárbhuanna aici ach a raibh roinnt de na gnáthlaigí daonna inti chomh maith." É sin a phlé. [Is leor léiriú a dhéanamh ar bhua (nó dea-thréith) **amháin** agus ar laige **amháin** i do fhreagra.]

C Scothscéalta (35 mharc)

(a) "An dá phríomhphearsa - Máire agus an Búrcach - bheith chomh difriúil sin lena chéile, ó thaobh a dtréithe pearsanta de, ba bhun leis an gcríoch thubaisteach ar imeachtaí an scéil *An Bhean a Ciapadh.*" É sin a phlé.

NÓ

(b) "An fhírinne bheith á ceilt ar dhuine áirithe - is gné an-tábhachtach é sin den leagan amach atá ar an dá scéal *Beirt Bhan Misniúil* agus *An Bhean ar Leag Dia Lámh Uirthi.*" É sin a phlé.

D Caisleáin Óir (35 mharc)

(a) Scríobh tuairisc ar an gcineál duine a bhí i mBabaí, de réir mar a léirítear í san úrscéal seo. Nóta gairid uait faoi do mheas féin ar an léiriú sin.

NÓ

(b) Scríobh tuairisc ar a bhfuil de léargas le fáil sa leabhar seo ar do rogha **dhá cheann** díobh seo:-
(i) Béaloideas na Gaeilge; **(ii)** gnéithe den stair; **(iii)** piseoga agus sean-nósanna; **(iv)** sagairt agus máistrí scoile na linne úd.

E Tóraíocht Dhiarmada agus Ghráinne (35 mharc)

(a) "Tá léiriú an-taitneamhach sa scéal seo ar uaisleacht agus ar chrógacht Dhiarmada, agus ar an mbás truamhéalach a bhí i ndán dó."
É sin a phlé.

NÓ

(b) Scríobh tuairisc ar a thábhachtaí, dar leat, agus atá ról do rogha **beirt** díobh seo i ngréasán na *Tóraíochta*:-
Aonghus an Bhrogha; Oisín; Muadhán; An Searbhán Lochlannach.

THALL→

F **Teanga na bPróstéacsanna** (10 marc)

Maidir le gach ceann de **<u>thrí cinn</u>** de na focail/leaganacha seo a leanas, cuir in abairt é a léireoidh a **<u>bhrí</u>** agus a **<u>cheartúsáid</u>**.

achainí;	súgach;	de rogha;	sách cliste.
máchail;	traochta;	staicín áiféise;	an lug ar an lag.
gráin;	bladarach;	rúille búille;	duine ná deoraí.
dornán;	tromchroíoch;	lá dochair;	aoibh an gháire.
éacht;	binnbhriathrach;	lán glaice;	fíorchaoin fáilte.

2. Freagair do rogha **<u>dhá cheann</u>** de **A, B, C** anseo thíos. (60 marc. Tá **A, B** agus **C** ar comhluach.)

A

Freagair **(i)**, **(ii)** **<u>agus</u>** **(iii)** thíos.

<u>(Bíodh tagairt chruinn do théacs na ndánta agat mar léiriú ar na freagraí uait.</u>)

(i) Cad é príomhthéama an dáin *An Parlús* (<u>thíos</u>) ? Cad é do mheas ar an gcaoi a gcuireann an file an téama sin inár láthair ? (10 marc)

(ii) Cad é an mothú is treise, dar leat, atá le brath ar an dán *M'Uncail* (<u>thíos</u>) ? Cad é do mheas ar an léiriú atá sa dán ar an mothú sin ? (10 marc)

(iii) Tabhair cuntas gairid ar mhórchosúlacht *amháin* **<u>nó</u>** ar mhórdhifríocht *amháin* atá, dar leat, idir an dá dhán sin. (10 marc)

AN PARLÚS

Chaithfeá eochair a fháil chun an parlús a oscailt,
Agus san fhionnuaire bhí an fhuil ag rás, ag tnúth
Le rúin ón matal nó ag cuardach tarraiceáin.

An glas casta go ciúin agus iata isteach
Bhíos thiar i measc mo shinsir i ngrianghraf,
I láthair go deabhóideach ag altóir phríobháideach.

Réitíodh an sagart é féin ann do na stáisiúin,
Ba thaisceadán do bhosca ceoil é agus sacsafón,
Teastais sláinte bólachta, beannachtaí pósta ón bPápa.

Thugamar bliain iomlán ar ár gcoimeád ar an bhfeirm,
Ag teitheadh ón ngalar póilió a bhí go rábach sa chathair
Ag seargadh géaga leanaí i bpobal dlúth na sráide.

Agus sa pharlús tuaithe lorgaíos rud éigin a bhí in easnamh,
An ceangal sin atá againn leis an am atá caite,
A d'osclódh póirsí na haithne nach bhfaca riamh an solas.

Chuas le hathair mo mháthar a deiridís ar fad,
Agus bhí sé ansin chomh fuar le marmar matail lá a phósta,
Bóna bán stáirseáilta, muineál ard, camshrónach,

Paddy Murphy "Russian" ó Shliabh Eoghain theas,
Nach raibh lá spéise aige i bhfeirmeoireacht,
Ar cuireadh gunna ina chluas aimsir na nDubhchrónach.

Ní hé is gur dhein sé aon ghaisce riamh,
Bhí drochshláinte aige is ba mhó a spéis i véarsaíocht
Den chineál náisiúnta a scríobhadh sa naoú haois déag.

Tharla luíochán Chill Mhichíl ar an taobh eile den pharóiste
Is shamhlaíos-sa gurbh é mo sheanathair a sholáthraigh
An buicéad tae an oíche roimhe do na hóglaigh.

Ní hé a dhein, ar ndóigh, bhí sé ró-fhada ón láthair,
Ach ba mhinic daoine ar a gcoimeád ag síneadh ar an soitil,
Is díbríodh an líon tí uair amháin do chúirt mhíleata.

Mioneachtraí na staire, miondéithe mo chine, mo mhiotas -
Ag filleadh ar ais arís dom go dtí an parlús
Tuigim anois nach spéis liom ach náisiún na mbailte fearainn.

M'UNCAIL

Níor bhuair sé mé le gaois na leabhar,
Ná fiú le gaois an tsaoil,
Ach mhúin sé dhom
Feadóg a dhéanamh den bhfuinseoig,
Is cléibhín slatach d'fhí a cheapfadh lon
Le linn an tseaca;
Thaispeáin sé dhom cosán an choinín
Tríd an gclaí,
Is d'fheistigh liom an dol
A cheap é roimh an ngréin;
Do ghléas sé liom an dorú gearr
A shrianaigh dhom an eascú lúbach;
Is chuir sé ormsa lámha
A bhailíodh bric as sruth -
Leas-ghnóthaí beaga dúthaí
A dhearmadas le blianta,
Ach bhrúcht siad suas im scornaigh
Nuair theann na fir sa tost fán uaigh
Ag sluaistiú cré ar a chónair.

B

Freagair **(i)**, **(ii)** **<u>agus</u>** **(iii)** thíos.

<u>(Bíodh tagairt chruinn do théacs na ndánta agat mar léiriú ar na freagraí uait.)</u>

(i) "Is í an úsáid ealaíonta a bhaintear as samhail an bhroic ann príomhbhua an dáin *Toighe Chorr an Chait* (<u>thíos</u>)." Trácht gairid uait air sin. **(10 marc)**

(ii) "Tá léiriú éifeachtach sa dán *Ranna* (<u>thíos</u>) ar fhearg an fhile le daoine áirithe agus ar a drochmheas orthu." Plé gairid a dhéanamh air sin. **(10 marc)**

(iii) Tabhair cuntas gairid ar mhórchosúlacht *amháin* atá, dar leat, idir an dá dhán sin. **(10 marc)**

TOIGHE CHORR AN CHAIT

Uaigneach sin, toighe Chorr an Chait,
uaigneach a bhfir is a mná,
'S dá bhfaighdís ór agus fíon
cha dtig aon díobh i gceann cháich.

I gceann cháich cha dtig siad
ar ar cruthaíodh thiar is thoir,
ar ar cruthaíodh ó Neamh go lár -
ionann sin is béasa an bhroic.

Béasa an bhroic bheith ag tochailt faoi
i ndorchadas oíche is lae:
ar ar cruthaíodh ó Neamh go lár
i gceann cháich cha dtig sé.

Ní hionmhain leis an rí-bhroc aoibhneas, aiteas ná spórt,
ní hionmhain leothu saoi, draoi ná cumadóir ceoil,
ní hionmhain leo Síomas Caoch ná cuidiú Néill Óig,
is fanadh gach aon mar a mbiad ag tochailt an phóir.

RANNA

Le snoí croí is intinne
Bhreacas ar phár
M'urraim don áilleacht
Go bhfuil mar atá.

Thugas dóibh siúd é,
Leosan níorbh fhíor é,
Chuireadar uathu é -
Is níor foilsíodh é.

Feasta bead gléasta
I gcaidhp na gcloigíní;
Tréigfead an véarsa
Ag déanamh bhur ngrinn díbh.

C

Freagair **(i)**, **(ii)** **agus** **(iii)** thíos.

(Bíodh tagairt chruinn do théacs na ndánta agat mar léiriú ar na freagraí uait.)

(i) Scríobh tuairisc chruinn ar a bhfuil de chomhairle á cur ag Máirtín Ó Direáin air féin agus ar fhilí eile ar fud an dáin *Bí Id' Chrann* (thíos). (10 marc)

(ii) Cad é do mheas ar an úsáid a bhaintear as meafar an chrainn sa dán sin? (10 marc)

(iii) Inis i mbeagán focal cad é príomhthéama an dáin *Seoda* (thíos). Cad é do mheas ar an gcaoi a gcuirtear an téama sin inár láthair? (10 marc)

BÍ ID' CHRANN

Coigil do bhrí,
A fhir an dáin,
Coigil faoi thrí,
Bí id' chrann.

Coigil gach ní,
A fhir an dáin,
Ná bog ná lúb
Roimh anfa an cháis.

Fan socair,
Fan teann,
Is fair an uain
Go dtaga do lá.

Corraíodh an ghaoth,
A fhir na laoithe,
Gach duille ort thuas;
Do stoc bíodh buan.

Uaigneach crann
I lár na coille,
Uaigneach file
Thar gach duine.

Daingean crann
I dtalamh suite,
Cosa i dtaca
Cuir, a fhile!

Coigil do chlí,
Coigil do aird,
Coigil gach slí
I gcomhair an dáin.

Tá do leath baineann,
A fhir an dáin,
Bí fireann, bí slán,
Bí id' chrann.

SEODA

Saol an chipín ag dul le sruth,
Saol an néill éagrothaigh,
Saol an bhíoga ar ghnúis ainnire,
Saol an mhaide gréine um nóin,
Saol an chubhair ar dhroim easa;
Seoda ab áil liom i mo stór,
Is cé nach gcuirfid lón faoi mo chom,
Ní chruinneofar a malairt liom.

3. Scríobh gearrchuntas ar **dhá cheann** acu seo a leanas:- (30 marc)

(i) An Fhiannaíocht (is leor thart ar 3 mhórphointe).

(ii) Scoil Lobháin (is leor thart ar 3 mhórphointe).

(iii) Do rogha **beirt** de na filí seo:-

Aogán Ó Rathaille; Art Mac Cumhaidh; Antaine Raifteirí;
Nuala Ní Dhomhnaill; Cathal Ó Searcaigh; Seán Ó Ríordáin.

(iv) Tionchar do rogha **dhá cheann** de na teangacha seo a leanas ar an nGaeilge:- Laidin, Lochlainnis, Fraincis, Béarla.

(v) Meath na Gaeilge sa seachtú, ochtú, naoú céad déag (is leor thart ar 3 mhórphointe).

(vi) Do rogha **beirt** de na scoláirí Gaeilge seo a leanas:-

Zeuss; Thurneysen; Flower; Bergin; Seán Ó Donnabháin; Eoghan Ó Comhraí; Thomas F. O'Rahilly.